

Ключевые слова: субъект, субъект-прототип, семантический анализ, поэтический текст, дескриптивное выражение.

M. MENCHUK

GRAMMATICAL SUBJECT IN A POETIC TEXT. SUBJECT AS A POETIC MEANS. THEMATIC CONNECTIONS IN THE SUBJECT OF TEXT.

The article is devoted to complex investigation of the category of the subject in a poetic text. Defined the subject proposal, as syntactically independent substantival component of subject-predicate structure, which means the carrier predictive feature. It is established that the subject position may not be the only individual words, but descriptive expressions.

Key words: the subject, the subject of a prototype, semantic analysis, poetic text, descriptive expression

УДК 81'246.1: 811.16+ 811.111

Ольга МІСЕЧКО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ДОСВІД СПІЛЬНОГО ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОЕКТУ

У статті стисло описується хід реалізації в Україні спільного польсько-українського проекту "Розвиток міжкультурної компетентності засобами англійської мови" (коротко – DICE). У центрі уваги знаходяться такі проблеми, як структура міжкультурної комунікації, використання англійської мови як мови міжнародного спілкування ('lingua franca'), диференціація функцій англійської мови як мови міжнародного спілкування та як мови англомовної країни, співвідношення міжкультурної комунікації та культурної самоідентифікації, наведення культурних мостів. Аналізуються відповіді студентів на питання, пов'язані з цими проблемами, та виконання культурознавчих завдань.

Ключові слова: культура; комунікація; міжкультурна комунікація; проект DICE; мова міжнародного спілкування; мова культури країни, що вивчається; вивчення англійської мови; внутрішньокультурна і міжкультурна компетентність.

В умовах неспинного зростання темпів глобальної інтеграції в усіх сферах життєдіяльності сучасного світу загострюється

проблема формування міжкультурної свідомості як загальнолюдської гуманістичної цінності, оскільки, з одного боку, для забезпечення збалансованого й конструктивного співіснування представники різних культур мають дотримуватися умов добросусідства, з іншого боку, національно-культурне різноманіття світу, що нас оточує, неможливо й непотрібно нівелювати.

Основою для формування міжкультурної свідомості є визнання як схожих, так і відмінних рис різних національних культур. Очевидно, що знати все про іншу культуру неможливо, така само як невичерпними є знання про власну культуру. Проте ми можемо стати більш відкритими до пізнання інших культур. І здатність до комунікації як обміну інформацією виявляється ключовим умінням для досягнення цієї мети. Іншими словами, у процесі обговорення культурологічних проблем, обміну ідеями й міркуваннями щодо ціннісних категорій і поведінкових моделей, притаманних іншим народам, ми вчимося розуміти й толерантно приймати їх. Таким чином, маючи на меті міжкультурне порозуміння, ми покладаємося на комунікацію як засіб поширення інформації про культурні відмінності й схожості різних народів.

Н. Douglas Brown (1986) зазначає, що культура є справді невідривною частиною взаємодії між мовою і думкою; культурні моделі, звичаї, спосіб життя виражаються мовними засобами; так само культуровідповідний світогляд відображається в мові [5, 45]. Отже, мова виступає як носій і передавач культури, саме через неї ми отримуємо змогу долучитися до культурних здобутків інших народів і зрозуміти їх.

З іншого боку, разом з прийняттям іншої культури приходять прийняття мови цієї культури. Тому погоджуємося з думкою Joуse M. Valdes (1986) з приводу того, що саме на викладачів іноземної мови покладається відповідальність за досягнення такого рівня викладання мови, на якому культурологічні знання слугували б допомогою у засвоєнні мови, а не відволікали від цього процесу [5, vii].

З огляду на цю ідею, в 2009 році за ініціативи відділення англійської філології Ягеллонського Університету (м. Краків, Республіка Польща) та активної підтримки кафедри англійської філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, Україна) було розпочато

спільний польсько-український проект під назвою "Розвиток міжкультурної компетентності засобами англійської мови" (коротко DICE – за першими літерами англомовної назви проекту "Developing Intercultural Competence through English"). Перший етап цього проекту полягав у написанні й виданні збірки англомовних текстів і завдань до них з різних теоретичних і практичних аспектів міжкультурної комунікації [4]. Автор статті приєдналася до цього проекту в 2012 р. на запрошення одного з редакторів і авторів збірки, професора Ягеллонського університету Анни Ніжегородцев на етапі імплементації матеріалів книги у вигляді факультативного університетського курсу. Бажання поділитися з викладачами англійської мови як фахової чи професійно орієнтованої навчальної дисципліни, відповідно, мовних чи немовних вищих навчальних закладів (ВНЗ) деяким поточними спостереженнями і висновками щодо можливостей розвитку міжкультурної компетентності студентів через вивчення англійської мови як сучасної мови міжнародного спілкування ("lingua franca") і є метою цієї статті.

У лютому 2012 р. автор статті з групою українських студентів 5-го курсу зі спеціалізацією "Англійська мова" Навчально-наукового інституту філології та журналістики ЖДУ ім. Івана Франка та група польських студентів-магістрантів тієї ж спеціалізації під керівництвом проф. А. Ніжегородцев майже одночасно розпочали слухати англомовний факультативний академічний курс, побудований на текстових матеріалах проекту DICE. Студенти слухали лекції, виконували завдання з аналітичного читання, писали есе, готували культурологічні проекти, дискутували з приводу запитань, винесених для обговорення за кожною темою.

Варто зауважити, що проект DICE задумувався, по-перше, як засіб підвищення обізнаності у питаннях використанні англійської мови як мови міжнародної комунікації та, по-друге, як джерело інформації для формування міжкультурної свідомості як професійної і громадянської риси польських і українських студентів-майбутніх англомовних філологів. Відповідно, до книги, виданої в рамках проекту, увійшло дві частини: у першій її частині розглядаються деякі теоретичні аспекти проблеми міжкультурної комунікації і міжкультурної компетентності; у другій частині до

уваги майбутніх фахівців пропонуються тексти для читання та результати авторських досліджень, котрі інформують про окремі сучасні та стародавні культурні явища, традиції, звички українського та польського народів. Обидві частини можуть слугувати ефективним ресурсним джерелом та дискусійним полем у підготовці з англійської мови студентів як мовних, так і немовних ВНЗ.

Хоча глибокий двосторонній порівняльний аналіз результатів роботи українських і польських студентів за згаданим академічним курсом ще попереду, зупинимось на деяких спостереженнях і висновках, які можуть бути взяті до уваги при розробці і плануванні подібних курсів.

Насамперед, українськими студентами-слухачами курсу було розглянуто тлумачення українськими і зарубіжними науковцями таких ключових понять, як "культура", "комунікація", "міжкультурна комунікація", "міжкультурна компетентність".

У дефініції поняття міжкультурної комунікації ми спиралися на визначення, запропоноване радянськими ученими Верещагіним і Костомаровим: "Міжкультурна комунікація – це обопільне розуміння комунікативного акту учасниками, котрі належать до різних культур" [1]. Студенти познайомилися з моделлю міжкультурної комунікації (Byram 1997) у складі таких компонентів [4, 46-47]:

- ставлення до своєї та іншої культури, побудоване на зацікавленості в уникненні культурних стереотипів і готовності долати упередженість у сприйнятті обох культур;

- знання про історичні й сучасні напрями, здобутки й соціальні практики своєї та іншої культури та про загальні правила суспільної та міжособистісної інтеракції;

- уміння інтерпретувати й співвідносити документальні матеріали та події зі своєї та іншої культури, дотримуючись етноцентричної світоглядної позиції;

- уміння спостерігати й ідентифікувати культурні артефакти й поведінкові прояви (вербальні й невербальні) у своїй та іншій культурі та відповідно корегувати свою комунікацію в умовах реального часу;

- критична культурна свідомість, що дає змогу об'єктивно й обґрунтовано оцінювати свою та іншу культуру.

Доцільним було також ознайомлення студентів філологічного напрямку підготовки з актуальними теоретичними підходами до вивчення міжкультурної комунікації (функціональним, інтерпретативним, досвідним, культурно-критичним, загальнокультурним, етичним та імічним) та методами.

Особливо важливою ідеєю, яка пронизує увесь проєкт DICE як ключова для формування міжкультурної компетентності сучасного фахівця (в умовах і мовних, і немовних ВНЗ), є усвідомлення сучасної комунікативної ролі англійської мови не тільки у культурному контексті країн, для яких вона є рідною, але й як мови спілкування між носіями інших культур ('lingua franca'). Без сумніву, сьогодні англійська мова виявляється найбільш широко вживаною мовою взаємного порозуміння між представниками різних і різновіддалених культур. Вона виявляється найбільш успішним посередником у міжкультурному діалозі, оскільки завдяки своїй поширеності дає змогу донести культурну інформацію про свою країну найбагатомовнішому загалу, отримуючи навзаєм знання про найрізноманітніші країни й культури.

Опитування, проведене серед української групи студентів щодо їх особистого досвіду використання англійської мови як 'lingua franca', засвідчило, втім, що такий досвід у них майже відсутній, оскільки лише дуже незначна частина з них була за кордоном, та й то переважно в Росії, де вони послуговувалися російською мовою, яка в Україні функціонує, фактично, як друга мова в умовах природного білінгвізму. Так само студентами було відзначено майже нульовий рівень контактів англійською мовою з іноземцями у своїй країні. При обговоренні такого стану справи було визнано цілу низку причин: від невпевненості у своєму рівні володіння англійською мовою до внутрішньої неготовності вступати в розмову з іноземцями через суто поведінкові стереотипи (наприклад, відсутність звички проявляти ініціативу й пропонувати іноземцеві свою допомогу в орієнтації в місті на зразок "Can I help you?" тощо).

У цьому зв'язку проєкт DICE звертає особливу увагу на таку актуальну сьогодні проблему, як диференціація функцій англійської мови як: 1) мови міжнародного спілкування та 2) як мови країни, що вивчається (наприклад, Великої Британії, США,

Канади, Австралії). У західній літературі для позначення цього явища використовуються терміни "dissociation of English as a language of international communication from the language of target culture" чи "relocation of English from the role of the language of target culture to that of the language of international communication". Слушною, на наш погляд, є думка проф. А. Ніжегородцев, що у випадку викладання англійської мови як іноземної позиціонування цієї мови лише як мови культур згаданих вище країн є контрпродуктивною. Тому, радить вона, "під час викладання англійської мови слід певним чином дистанціюватися від ідентифікації англійської мови лише з британською чи американською культурою і не фокусуватися лише на цінностях і переконаннях, котрі лежать в основі цих культур" [4, 33].

Відповідно, доцільним є включення в навчальну програму з англійської мови інформації про культуру не лише носіїв англійської мови, а й про інші культури, представники яких можуть використовувати англійську як мову міжнародного спілкування. Бажаним є створення на заняттях з мови комунікативних ситуацій, які б демонстрували, як представники різних країн знаходять порозуміння за допомогою англійської мови. Такі ситуації видаються особливо доречними в умовах професійно орієнтованого вивчення англійської мови у немовних ВНЗ, однією з практичних цілей якого є забезпечення можливості майбутнім фахівцям брати участь у міжнародних конференціях, здійснювати ділові зустрічі, вести ділові перемовини, підтримувати професійні контакти з колегами з інших країн (не обов'язково лише англомовних).

Одним з практичних завдань, що ставилися перед українськими слухачами курсу з міжнародної комунікації, було проаналізувати будь-який шкільний підручник з англійської мови: виданий в англомовній країні чи в Україні, сучасний чи давній. Було заслухано кілька презентацій підручників і прокоментовано культурологічні позиції їх авторів. Виявилось, що переважній більшості обраних студентами сучасних підручників англійської мови, написаних українськими авторами, характерно або взагалі деперсоніфікувати культурознавчу інформацію, подаючи її в формі безособових дескриптивних текстів і дефініцій культурних реалій у так званому країнознавчому блоці підручника (на кшталт "Culture

Corner"), або створювати інтерактивні ситуації з культурознавчим наповненням між уявними громадянами України й носіями англійської мови-жителями англослов'янських країн. Лише в окремих випадках (українські підручники для старшокласників за редакцією О.Карп'юк, автентичні підручники "Opportunities" чи "Hotline") можна було спостерігати ситуації позиціонування англійської мови як засобу спілкування між собою носіїв різних культур і обміну інформацією про свої країни й культури.

У ретроспективному вимірі студентами було виявлено підручник, виданий ще в період існування Радянського Союзу, в якому про використання англійської мови як мови міжнародного спілкування взагалі не йшлося з цілком певних причин – ідеологічних. Протягом тривалого часу в Радянському Союзі на такому підході будувалася система навчання не тільки англійської мови, а й інших іноземних мов (німецької, французької, іспанської). З часу включення іноземної мови як обов'язкової навчальної дисципліни до планів середньої і вищої освіти та декларування необхідності забезпечення знання однієї іноземної мови кожному, хто закінчує школу (1932), викладання іноземної мови підпорядковувалося не стільки бажанням ознайомити школярів і студентів через знання мови з надбаннями інших культур, скільки прагматичними державними інтересами підготовки таких трудових сил, які могли б читати технічну літературу іноземними мовами (детальніше про це див. [3]). Країнознавчі тексти у підручниках 40-70-х років розцінювалося як "багатий ідейно насичений матеріал для політичного та ідеологічного впливу на учнів", а інформація, що в них містилася, мала ознайомлювати "з життям народів англослов'янських країн, їх побутом, літературою, культурою, мистецтвом, з політичним життям цих країн, а також з політичними подіями в світі, з умовами життя трудящих в капіталістичних країнах, з їх боротьбою за свої економічні і політичні права" [2,10]. Таким чином школярі й студенти ВНЗ виховувалися в дусі "радянського патріотизму", "відданості Батьківщині і комуністичній партії", "пролетарського інтернаціоналізму і пролетарської солідарності", "комуністичного світогляду". Зразком того, як у 70-х роках минулого століття англійська мова використовувалася з метою навчання комунікації, може служити комплекс підручників для V-X класів авторів А.

Старкова і Р. Діксона, у яких члени радянської родини Стогових спілкувалися між собою англійською мовою стосовно різних аспектів життя в СРСР. У такий спосіб створювалася штучна атмосфера іншомовного спілкування, яка спотворювала уявлення школярів про реальний процес міжкультурної комунікації, оскільки підміняла автентичні обставини й поведінкові моделі спілкування між представниками різних країн культурними нормами спілкування в радянській країні.

До числа розглянутих проблем у змісті курсу міжкультурної комунікації ввійшла також проблема формування внутрішньокультурної компетентності ('intracultural competence') як сукупності знань, умінь, ціннісних орієнтирів, ставлень до своєї національної культури. Як ми мали змогу переконатися на матеріалі згадуваної вище моделі міжкультурної комунікації (Byram 1997), культурна самоідентифікація й культурне самоусвідомлення суттєво впливають на міжкультурну комунікацію.

У цьому зв'язку у проекті DICE акцентується культурологічний парадокс, пов'язаний з проблемою культурної ідентичності, який може виникати при вивченні іноземної мови (Wilczynska 2005) [6]. З одного боку, готовність до міжкультурних контактів, що є головною практичною метою іншомовної освіти, має своїм результатом більшу психологічну відкритість до сприймання інших культур та мінімізує небезпеку розвитку відчуття ізоляваності при перебуванні в мультикультурному середовищі. Проте, з іншого боку, в умовах невпинної глобалізації оточуючого світу представники менш чисельних культур можуть відчувати загрозу зникнення чи маргіналізації, що, в свою чергу, може провокувати перестороги щодо міжкультурної взаємодії – як захисну реакцію з метою збереження своєї культурної ідентичності. Або ж, у випадку низького рівня культурного самоусвідомлення, розвиток комплексу меншовартості під впливом домінуючої культури може спонукати до некритичного запозичення культурних цінностей та поведінкових моделей цієї культури.

Е. Бандура, одна з польських авторок збірки за проектом DICE, пропонує низку комунікативних завдань, спрямованих на усунення описаної вище колізії та підвищення рівня внутрішньокультурного

самоусвідомлення і стимулювання міжкультурного діалогу, наприклад:

- для ідентифікації в глобальному контексті національних артефактів і символів: "Щоб Ви поклали до "капсули часу", котра буде відкрита через сотні років, щоб розповісти зацікавленим нащадкам про минуле європейської цивілізації?";

- для осмислення ціннісних орієнтирів: "Прочитайте текст "Seven ways to annoy a Scot" (British Studies Materials 2000: 47) – гумористичний перелік розмовних "пасток" – і складіть подібний для уявного співрозмовника, необізнаного з Вашою культурою";

- для критичного аналізу культурних стереотипів і табу: "Розгляньте критично туристичний путівник по Вашій країні";

- для обговорення стилю поведінки: "Працюючи в групах, спробуйте досягнути згоди стосовно корисних порад іноземцям, необізнаним з культурним етикетом Вашої країни" [4, 51].

Ці та подібні завдання сприятимуть розвитку неупередженого погляду на культурні реалії своєї країни в загальному цивілізаційному контексті, навчатимуть етнокультурної самоідентифікації і вміння доносити свої культурні особливості до носіїв інших культур.

У цілях практикування в таких уміннях учасникам української групи проекту було запропоновано підготувати групові країнознавчі проекти, які б презентували культурні особливості країни, яка їм цікава. Студенти розробили, показали і прокоментували два проекти на паперових носіях – про Україну та Велику Британію – та два комп'ютерних проекти – про Росію та Ізраїль. На загал, усі чотири проекти виглядали більше як промоакції туристичних маршрутів, аніж дослідження культурно сензитивних проблем і способу життя мешканців цих країн. Причини такого підходу, на нашу думку, слід шукати як в об'єктивній відсутності спеціальної підготовки до культурного самоаналізу та особистого досвіду, так і в суб'єктивних чинниках – лінощах, небажанні прикласти особливі зусилля, поверхневості мислення. Проте хоча багатьом з цих проектів бракувало глибинного аналізу поведінкових моделей, хоча студенти більшою мірою фокусувалися на географічних даних, привабливих туристичних місцях, видатних особистостях, національних традиціях тощо, за спільними враженнями і авторів проектів, і

глядачів, підготовка проектів змусила їх іншими очима подивитися на відомі культурні явища й події, піддати сумніву усталені думки й стереотипи, подумати про кращі способи донесення важливості певного культурного явища.

Як зразок аналізу й інтерпретації ключових культурних цінностей, поведінкових моделей, комунікативних стилів тощо, притаманних іншій культурі, на одному із занять курсу з міжкультурної комунікації нами був використаний комп'ютерний продукт "Cultural Detective®" [7]. Ця програма пропонує описи реалістичних критичних випадків, побудованих на зіткненні різних культурних норм поведінки їх персонажів-представників різних етнокультур, та так звану "ціннісну лінзу" – ментальну модель типових ("ключових") рис характеру для кожної включеної до програми країни, інтерпретованих і з позитивної, і з негативної сторони. Ця модель, як стверджують автори програми, розроблена знавцями культури країни й експертами в галузі міжкультурної комунікації. Вона використовується для аналізу й пояснення вербальної і невербальної поведінки діючих осіб критичного випадку, водночас пропонуються так звані "культурні мости" – варіанти поведінки, які б дозволили уникнути конфлікту. Ця комп'ютерна програма виявляється особливо корисною для вивчення ділової англійської мови, оскільки включені до неї критичні випадки стосуються ділової сфери міжкультурних стосунків. Розглядаючи зразок аналізу однієї з критичних ситуацій, яка виникла при встановленні на британському заводі обладнання корейськими фахівцями, студенти мали змогу переконатися в тому, як ключові цінності однієї культури можуть викликати негативне ставлення у представників іншої культури і як важливо враховувати культурні схожості й розбіжності в ході міжкультурної комунікації.

Інші крос-культурні тексти для читання й обговорення були запозичені нами з другої частини збірника за проектом DICE. Студенти отримали можливість ознайомитися з такими культурними особливостями України й Польщі, як українські весільні традиції й церемонії, святкування Івана Купала, гендерні ролі чоловіків і жінок в українському суспільстві, студентські ритуали, туристичні тренди, міграційна політика, стандарти освіти, зміни в культурному житті в Україні, ставлення поляків до релігії,

проблеми антисемітизму, стандарти ввічливості в Польщі, академічна нечесність очима студентів Ягеллонського університету тощо.

На завершення курсу міжкультурної комунікації студенти української групи отримали завдання написати невеликі есе за темою "Як англійська мова в ролі мови міжнародної комунікації може допомогти вам у міжкультурній і внутрішньокультурній комунікації?" (*"How can English as a lingua franca help me in intercultural and intracultural communication?"*). У своїх відповідях студенти найчастіше відзначали такі важливі для себе можливості, як:

- розширення доступу до інформаційних джерел у всьому світі як на паперових носіях (оригінальна чи перекладна художня література, газети, журнали), так і на технічних носіях (кіно, музика, телебачення);

- продуктивніше використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і продуктів (комп'ютерних програм, інтернету) й скорочення часу на пошук інформації;

- розширення бізнес-контактів (перемовини з зарубіжними компаніями, рекламування власної компанії чи продукції за кордоном, утворення спільних підприємств у своїй країні);

- гарантування більш комфортних і безпечних умов подорожування та більшого задоволення від подорожі в силу кращого розуміння інформації;

- підвищення власної вартості на ринку праці та можливостей працевлаштування (вище оплачувана робота у своїй країні, праця за кордоном, більш професійна подача свого резюме, більше шансів отримання підвищення, можливості додаткового заробітку навчанням мови чи перекладом з однієї мови на іншу);

- особистісний розвиток (гарна загальна освіта, підвищення свого культурного рівня, краще розуміння творів світового мистецтва й сучасної молодіжної субкультури, глибше проникнення в зміст і стиль іншомовного дискурсу, отримання нового досвіду й життєвої мудрості, знайомство з іншими поглядами на речі й іншим способом мислення,

вивчення мов як більш продуктивний спосіб проведення вільного часу, ніж сидіння біля телевізора, більш адекватне сприймання слів-інтернаціоналізмів, що постійно запозичуються рідною мовою, краще розуміння написів і оголошень іноземною мовою у місці свого проживання, емоційне задоволення від знання й розуміння іншої мови, розвиток пам'яті, підвищення самооцінки.);

- підвищення свого професійного рівня (порівняння шляхів вирішення професійних проблем у своїй країні і за кордоном з повчальним результатом, отримання міжнародно визнаної професійної освіти за кордоном, більш усвідомлене ведення бізнесу, спілкування з закордонними колегами, участь у міжнародних конференціях, читання професійної літератури, краща обізнаність з закордонними дослідженнями);

- тісніша комунікація зі світом (друзі по переписці, міжнародні молодіжні табори, дистанційна освіта, пошуки партнера для утворення сім'ї);

- досягнення більшого успіху в житті, розширення можливостей для самореалізації.

Крім того, у деяких відповідях студентів спостерігалось оцінювання володіння хоча б однією мовою міжнародного спілкування як уміння державної ваги, наприклад: покращення таким чином рівня обслуговування іноземних туристів могло б сприяти економіці України; підвищення здатності пересічного українця надати інформаційну допомогу іноземному гостю покращило б імідж України у світі; здатність розуміти й приймати толерантно відмінності інших народів сприяло б зміцненню дружніх стосунків між державами, їх порозумінню й кооперації; володіння мовою міжнародного спілкування дало б змогу на рівні особистих контактів людини більше й краще інформувати зовнішній світ про свою країну; проблема міжнародної комунікації є проблемою живання людської цивілізації.

Підводячи підсумки викладеного вище, можна висловити впевнене переконання, що проблеми розвитку й досягнення успішної міжнародної комунікації все ще чекають на своє вирішення. Проте слід чітко розуміти, що: 1) навчаючи англійської мови як мови міжкультурного спілкування, ми повинні створити

мотиви й умови для того, щоб наші вихованці насамперед усвідомили себе як носіїв культури; 2) необхідною умовою формування умінь міжкультурної комунікації є розширення особистих контактів із зовнішнім світом й критичний аналіз культурних реалій своєї й іншої країни; 3) наявність схожостей і відмінностей між народами є нормальним явищем, а бажання й готовність прийняти цю істину є найкращим ключем до адекватного й конструктивного сприймання своїх сильних і слабких сторін; 4) у сучасному світі різним культурам не уникнути ситуації співіснування, тому краще вчитися шукати спільну мову для спілкування, ніж жити в ізоляції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – М. : Русский Язык, 1976. – 248 с.

2. Старков А.П. Навчання англійської мови в середній школі : метод. посібник до сер. навч.-метод. комплексів для V-X кл. Пер. з рос. – К. : Радянська школа, 1979. – 200 с.

3. Формування системи фахової підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (початок XX ст. – початок 1960-х років) : монографія. – Житомир : «Полісся», 2008. – 528 с.

4. Developing intercultural competence through English: focus on Ukrainian and Polish cultures / Nizgorodcew A., Bystrov Y., Kleban M. (eds.) – Kraków : Jagiellonian University Press, 2011. – 152 pp.

5. Culture Bound / Valdes, J.Merrill (ed.) – Cambridge : Cambridge University Press, 1986. – 222 pp.

6. Wilczynska, W. Czego potrzeba do udanej komunikacji interkulturowej? / In: M. Mackiewicz (ed.). Dydaktyka jezykow obcych a kompetencja kulturowa i komunikacja interkulturowa. – Poznan: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Bankowej w Poznaniu, 2005. – P. 15–26.

7. www.culturaldetective.com

О. МИСЕЧКО.

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ
КОММУНИКАЦИИ: ОПЫТ СОВМЕСТНОГО ПОЛЬСКО-**

УКРАИНСКОГО ПРОЕКТА.

В статье кратко описывается ход реализации в Украине совместного польско-украинского проекта «Развитие межкультурной компетентности средствами английского языка» (в англоязычной аббревиатуре – DICE). В центре внимания находятся такие проблемы, как структура межкультурной коммуникации, использование английского языка как языка международного общения ('lingua franca'), дифференциация функций английского языка как языка международного общения и как родного языка англоязычной страны, соотношение межкультурной коммуникации и культурной самоидентификации, наведение культурных мостов. Анализируются ответы студентов на вопросы, связанные с этими проблемами, и выполнение культуроведческих заданий.

Ключевые слова: культура; коммуникация; межкультурная коммуникация; проект DICE; язык международного общения; язык культуры изучаемой страны; изучение английского языка; внутринекультурная и межкультурная компетентность.

О.МІСЕЧКО

TOPICAL PROBLEMS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION: SNAPSHOTS OF A JOINT POLISH-UKRAINIAN PROJECT.

The article contains short description of implementation in Ukraine of a joint Polish-Ukrainian project entitled "Developing Intercultural Competence through English", in short DICE. The article brings for discussion such problems, as the structure of intercultural communication, using English as a lingua franca, dissociating English as a language of international communication from the language of target culture, interrelation of intercultural competence and intracultural competence, building cultural bridges. Students' answers to the questions on the mentioned above problems and practical culture-focused tasks are analysed.

Key words: culture, communication, intercultural communication, DICE project, the language of international communication ('lingua franca'), the language of target culture, learning English, intracultural and intercultural competence.